

ΑΙΣΘΗΜΑΤΩΝ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ

του Βασίλη Βασιλικού

«Σίλα»: ανώτερος λαός

Ποτέ δεν μου έτυχε να διαβάσω ένα βιβλίο ιστορίας και να μαγευτώ τόσο πολύ απ' αυτό. Πρόκειται για το βιβλίο με τον τίτλο *Μόνο λίγα χιλιόμετρα* και τον υπότιτλο «Ιστορίες για την Ιστορία» της Μαρίας Ευθυμίου σε συνεργασία με τον Μάκη Προβατά, που μόλις κυκλοφόρησε από τις εκδόσεις Πατάκη.

Η Ευθυμίου διδάσκει ιστορία στο Πανεπιστήμιο Αθηνών από το 1981, ωστόσο την τελευταία δεκαετία προσέφερε δωρεάν σε δεκάδες χιλιάδες ακροατές, σε καθημερινή βάση, σε όλη την Ελλάδα, εσπερινά μαθήματα παγκόσμιας και ελληνικής ιστορίας. Και πιστεύω ότι χάρη στην εμπειρία της αυτή κατάφερε στο βιβλίο της, των μόλις 269 σελίδων, με τρόπο αφοπλιστικά απλό αλλά συνάμα και βαθύτατα τεκμηριωμένο να απλώσει κάτω από τα πόδια μας το «μαγικό χαλί» της Χαλιμάς και να μας απογειώσει, ώστε από ύψος ελικοπτήρου να παρακολουθούμε τις οροσειρές της τρισχιλιετούς ιστορίας του πλανήτη Γη.

Μεγάλο βοήθημα σ' αυτό το εγχείρημα της προσφέρει ο ταλαντούχος δημοσιογράφος Μάκης Προβατάς, που με τις καίριες και συνοπτικές ερωτήσεις του της δίνει κάθε φορά το έναυσμα για να μας αφηγηθεί, με έναν ανεπανάληπτα συναρπαστικό και λιτό λόγο, τις αρχές της ιστορίας και την εξέλιξή της μέσα στους αιώνες, όπως συμπυκνώνονται στους μεγάλους μεσοσταθμούς της: ελληνική αρχαιότητα, ρωμαϊκή αυτοκρατορία, βυζαντινή, μεσαιωνική, αναγεννησιακή, εποχή του Διαφωτισμού, αυτοκρατορία των ΗΠΑ στον 20ό αιώνα – και κινεζική, που σύντομα θα την εκτοπίσει. Παράλληλα καλύπτει και τις θρησκείες: όπου μετά το Δωδεκάθεο εμφανίζεται πρώτος ο Χριστιανισμός, «μια εβραιογενής θρησκεία υπό ελληνορωμαϊκό ένδυμα», ο δεύτερος μονοθεϊσμός του Προφήτη Μωάμεθ, εξακόσια

τόσα χρόνια μετά τον πρώτο, ενώ η βαθεία Ανατολή, Ινδία και Κίνα, έχουν άλλους, λιγότερο απαιτητικούς, γεννήτορες: τον Κομφούκιο η Κίνα και τον Βούδα οι Ινδίες. Μακροβιότερη πάντως απ' όλες είναι η Βυζαντινή Αυτοκρατορία, με 1.100 χρόνια ύπαρξης. Η Ρωμαϊκή, 800. Η Οθωμανική, περίπου 600.

Μια άλλη καινοτομία του βιβλίου είναι ότι συνοδεύεται συχνά-πυκνά από τους στίχους της αγαπημένης ποιήτριας Raquel Angel-Nagler, λειτουργώντας όχι σαν τις «σπαστικές» υποσημειώσεις των συναδέλφων της συγγραφέως ιστορικών, αλλά ως τμήματα του δικού της προβληματισμού, όπως συμπυκνώνεται στις τελευταίες αράδες του βιβλίου: «Γιατί τελικά, έτσι κι αλλιώς, το μεγάλο ταξίδι είναι το εσωτερικό. Τα εκατομμύρια έτη φωτός που είναι μέσα μας. Όλα τα άλλα για τα οποία συζητήσαμε δεν είναι τίποτε. Μόνο μερικά χιλιόμετρα».

Ενώ αρχίζει: «Η Ιστορία είναι η ιστορία των ανθρώπων. Αυτών των εύθραυστων, θνησιγενών πλασμάτων, των εκτεθειμένων σε κάθε κίνδυνο και κάθε ανατροπή. Των ίδιων ανθρώπων, όμως, που έχουν παράλληλα νου, σκέψη, βούληση, αισθήματα, στοχεύσεις, ιδιοτέλεια, ανιδιοτέλεια, αίσθηση χρόνου και αίσθηση θανάτου. Και που μπορούν να επεμβαίνουν στον εαυτό τους, στη φύση και στον άλλο. Να ορίζουν και να κατανοούν δηλαδή τη μικρή τους ζωή».

«Τούτο μετατρέπει τον άνθρωπο σε ένα συναρπαστικό ον. Ενώ γνωρίζει ότι τα πάντα είναι εφήμερα και ανατρέψιμα, λειτουργεί ως εάν είναι αθάνατος. [...] Έτσι, το ισχυρότερο όπλο του ιστορικού – αλλά και κάθε ασχολούμενου με την ανθρώπινη κοινωνία και την ιστορία της – είναι ότι ο ίδιος είναι άνθρωπος».

Απ' το βιβλίο έμαθα πολλά που νόμιζα ότι τα ήξερα. Δεν ήξερα ουσιαστικά τα βασι-

κά, τα πρώτα. Εκείνα που θα έπρεπε να είχαμε διδαχτεί στο σχολείο και μείναμε ορφανοί από τη στοιχειώδη γνώση σε ποιον πλανήτη ζούμε. Για την πατάτα, για τον καφέ, για το πηρούνι που δεν το ήξεραν στη Δύση και, όταν το γνώρισαν απ' το Βυζάντιο, θεωρήθηκε δείγμα αλαζονείας και περιττής πολυτέλειας. Επίσης, είχε τρεις μύτες και θεωρήθηκε ότι ήταν έργο του διαβόλου.

Το βιβλίο έχει και μιαν άλλη πρωτοτυπία. Ανάμεσα στις απαντήσεις της Ευθυμίου στον Προβατά, παρεμβάλλονται σύντομα αποσπάσματα (από τον Έρασμο μέχρι τον Ουμπέρτο Έκο και τον Γκαλεάνο) που δίνουν το επιστημονικό στίγμα της κάθε εποχής στην οποία αναφέρεται. Οπότε ο αναγνώστης βλέπει και από την άλλη σκοπιά εκείνα που διηγείται η ίδια στον προφορικό της λόγο. Από δασκαλογενιά, που πάει πίσω σχεδόν μία εκατονταετία, η Μαρία Ευθυμίου (η μικρότερη αδελφή του Πέτρου) είναι συνάμα και παθιασμένη ορειβάτης (έτσι εξομολογείται ότι γνώρισε την πραγματική Ελλάδα), φανατική πεζοπόρος, αγαπά το κολύμπι, το ράφτιγκ, τον διαλογισμό. «Ζω σε μια χώρα απaráμιλλης ομορφιάς», λέει, «που μου έχει δώσει το μεγαλύτερο δώρο: «τη γλώσσα την ελληνική... στις αμμουδιές του Ομήρου»».

Κι επειδή «τη μνήμη και τα αποτυπώματά της δεν μπορούμε να τα νικήσουμε, γιατί το να ξεχνάς δεν είναι του ανθρώπου (είναι, θα έλεγε κάποιος, του Θεού), γι' αυτό και στις πραγματικά μονοθεϊστικές θρησκείες συγχώρηση μπορεί να δώσει μόνο ο Θεός. Άλλος κανείς». Εξ ου, αν και άθεη, πιστεύει σε κάποιο Επέκεινα.

Καλή χρονιά λοιπόν. Και έμπλεοι ν' ανοίξουμε πανιά για την Κίνα, την αυτοκρατορία που έρχεται. Εκεί δεν μας λένε Greeks, Greece, Grecques, Hellenes κ.τ.λ., αλλά «Σίλα», που στα κινεζικά σημαίνει «ανώτερος λαός».

08

